

İŞÇİNİN VERGİ YÜKÜ ARTIYOR

**ÜCRETLER
ERİYOR**

AĞUSTOS 2023

İŞÇİNİN VERGİ YÜKÜ ARTIYOR, ÜCRETLER ERİYOR!

Bir yandan artan enflasyon karşısında alım gücü kaybı yaşayan çalışanların diğer yandan vergi yüküyle ücretleri erimeye devam ediyor. 2022 yılında asgari ücrete vergi istinası getirilmiş olsa da gerek vergi tarife dilimlerinin enflasyondan ve yeniden değerlendirme oranından daha düşük artırılması ve gerekse dolaylı vergilerin (tüketim üzerinden alınan) toplam vergi gelirleri içindeki payının giderek artması nedeniyle ücretliler daha fazla vergi ödemeye devam ediyor.

VERGİ DİLİMLERİ AZ ARTIRILARAK İŞÇİDEN DAHA ÇOK VERGİ ALINIYOR

Vergi tarife dilimleri hangi gelir aralığında ne oranda vergi ödeneceğini gösterir. Yüksek gelir gruplarından daha yüksek vergi alınması için vergi tarife dilimlerinin gelir artışına paralel olarak atması gerekir. Ancak tarife dilimlerinin enflasyon, ücret artışlarından veya yeniden değerlendirme oranından daha düşük artırılması düşük gelirlerinin daha fazla vergi ödemesine yol açar. Bu nedenle vergi tarife dilimlerinin ve oranlarının adil biçimde saptanması ve tarife dilimlerinin her yıl enflasyon, ortalama ücret artışları veya yeniden değerlendirme oranında artırılması önem taşır.

Bilindiği gibi ücretli çalışanlar yılın yarısından itibaren ikinci ve üçüncü vergi dilimlerine girmeye başladıkları için net ücretleri düşüyor. Yılın ikinci yarısında daha düşük ücret alıyorlar. Net ücretlerin yılın ikinci yarısından itibaren düşmesinin iki temel nedeni var. Birincisi ücretlilere uygulanan gelir vergisi oranlarının yüksekliği, ikincisi vergi tarife dilimlerinin enflasyon, ücret artışları ve yeniden değerlendirme oranlarından az artırılmasıdır.

Tablo 1: Gelir Vergisi Dilim ve Oranları (2023)

Tarife Dilimi	Oran
70.000 TL'ye kadar	%15
150.000 TL'nin 70.000 TL'si için 10.500 TL, fazlası	%20
370.000 TL'nin 150.000 TL'si için 26.500 TL (ücret gelirlerinde 550.000 TL'nin 150.000 TL'si için 26.500 TL), fazlası	%27
1.900.000 TL'nin 370.000 TL'si için 85.900 TL (ücret gelirlerinde 1.900.000 TL'nin 550.000 TL'si için 134.500), fazlası	%35
1.900.000 TL'den fazlasının 1.900.000 TL'si için 621.400 TL (ücret gelirlerinde 1.900.000 TL'den fazlasının 1.900.000 TL'si için 607.000 TL), fazlası	%40

Kaynak: Gelir Vergisi Tarifesi 2022, Gelir İdaresi Başkanlığı.

2006 öncesinde ücret gelirlerine uygulanan gelir vergisi oranları diğer gelirlere göre 5'er puan daha düşüktü. Örneğin 2004 yılında 6 milyar TL'ye kadar (eski TL ile) uygulanacak gelir vergisi tarife oranı yüzde 20 iken ücret gelirlerinde yüzde 15'ti. 2006 sonrasında

cret gelirlerine sağlanan bu 5 puanlık indirim kaldırıldı ve ücret gelirleri de diğer gelirlerle aynı oranda vergilenmeye başladı.

2023'te yüzde 15'lik vergiye tabi ilk gelir vergisi dilimi tarifesi 70 bin TL olarak saptandı (Tablo 1). Bu tutar asgari ücret ve yeniden değerleme artışına göre olması gerekenden çok daha azdır.

Tablo 2: Yeniden Deęerleme Oranlarına Göre Olması Gereken Gelir Vergisi Dilimi (2001-2023) (Yüzde)

	İlk Vergi Dilimi	Olması Gereken İlk Vergi Dilimi	Fark
2001	2.800	3.900	1.100
2002	3.800	5.975	2.175
2003	5.000	9.500	4.500
2004	6.000	12.207	6.207
2005	6.600	13.575	6.975
2006	7.000	14.905	7.905
2007	7.500	16.068	8.568
2008	7.800	17.224	9.424
2009	8.700	19.291	10.591
2010	8.800	19.716	10.916
2011	9.400	21.234	11.834
2012	10.000	23.412	13.412
2013	10.700	25.239	14.539
2014	11.000	26.231	15.231
2015	12.000	28.882	16.882
2016	12.600	30.494	17.894
2017	13.000	31.662	18.662
2018	14.800	36.243	21.443
2019	18.000	44.844	26.844
2020	22.000	54.970	32.970
2021	24.000	59.978	35.978
2022	32.000	81.689	49.689
2023	70.000	182.109	112.109

Kaynak: Ozan Bingl'n 4 Temmuz 2022 tarihli "Memurun Enflasyon Farkının Bir Kısımı Gelir Vergisi Tarifesine mi Gidecek?" adlı yazısından alınmıştır. <https://vergiyedair.com/2022/07/04/memurun-enflasyon-farkinin-bir-kismi-gelir-vergisi-tarifesine-mi-gidecek/> (Erişim: 14 Eylül 2022). 2023 yılı DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

2000 yılında 2.500 TL olan ilk vergi dilimi baz olarak kabul edilerek ilk vergi dilimleri yeniden değerleme oranına göre artırılsaydı 2023'te ilk vergi dilimi 182.109 TL olarak uygulanmalıydı. Oysa bu dönemde ilk vergi dilimi 70.000 TL olarak uygulandı (Tablo 2). İlk vergi dilimlerinin yeniden değerleme oranına göre artırılmaması sebebiyle olması

gereken ilk vergi dilimi ile belirlenen ilk vergi dilimi arasındaki makas açılmaya devam ediyor. 2023'te yeniden değerlendirme oranına göre olması gereken ilk vergi dilimi ile mevcut ilk vergi dilimi arasında 112.109 TL'lik bir fark söz konusudur (Tablo 2).

Devletin alacakları için öngördüğü yeniden değerlendirme oranının ilk gelir vergisi dilimi artışının üstünde olması ücretliler aleyhine bir tablo oluşturuyor. Böylece ücretliler daha çabuk ikinci ve üçüncü vergi dilimine giriyorlar.

Tablo 3: En Düşük Vergi Dilimi-Asgari Ücret Artışına Göre Olması Gereken En Düşük Vergi Dilimi (2001-2023) (TL) (2000:100)

	En Düşük Vergi Dilimi	Asgari Ücret Artışına Göre Olması Gereken Vergi Dilimi	Fark
2001	2.800	3.136	336
2002	3.800	5.175	1.375
2003	5.000	6.711	1.711
2004	6.000	9.518	3.518
2005	6.600	10.724	4.124
2006	7.000	11.645	4.645
2007	7.500	12.588	5.088
2008	7.800	13.684	5.884
2009	8.700	14.912	6.212
2010	8.800	16.338	7.538
2011	9.400	17.917	8.517
2012	10.000	20.044	10.044
2013	10.700	21.930	11.230
2014	11.000	24.189	13.189
2015	12.000	27.149	15.149
2016	12.600	36.118	23.518
2017	13.000	38.991	25.991
2018	14.800	44.518	29.718
2019	18.000	56.096	38.096
2020	22.000	64.539	42.539
2021	24.000	78.443	54.443
2022	32.000	109.737	77.737
2023	70.000	174.965	104.965

Kaynak ve açıklama: ÇSGB, Brüt Asgari Ücret verileri, Gelir İdaresi Başkanlığı, Gelir Vergisi Tarifesi verileri.

2002-2022 arası en düşük vergi dilimi ile asgari ücret artışına göre olması gereken en düşük vergi dilimi hesaplaması yapılırken önce 2000'de 114 TL olan brüt asgari ücret 100 kabul edilerek brüt asgari ücret endeksi oluşturuldu. Ardından 2000 yılında 2.500 TL olan en düşük vergi dilimine asgari ücret endeksi kadar artış uygulandı. Böylece en düşük vergi dilimi tutarı brüt asgari ücret artışı oranında artırılmış oldu.

İlk vergi dilimi artışının belirlenmesinin bir yolu yeniden değerlendirme oranında artış iken bir diğeri asgari ücret artışıdır. Pek çok ücretli asgari ücret civarında bir ücretle çalışırken ilk vergi diliminin asgari ücret kadar artırılmaması ücretlerin daha erken yüksek oranlarda vergilendirilmesine yol açıyor.

2000 yılında 2.500 TL olan ilk vergi dilimini 100 kabul edersek 2023'te 70.000 TL olan ilk vergi dilimi 2.800 olmaktadır. Böylece aradan geçen 23 yılda en düşük vergi dilimi tutarı 28 kat arttı. 2000 yılında 114 TL olan brüt asgari ücret 100 kabul edildiğinde 2023 Ocak'ta 10.008 TL olan brüt asgari ücret 8.778 olmaktadır. Böylece 2000'den bu yana brüt asgari ücret 87 kat arttı. Asgari ücret ile en düşük vergi dilimi artışı arasındaki bu büyük fark sebebiyle asgari ücretliler ve tüm ücretliler daha erkenden daha yüksek vergi dilimine girmeye başladı. Oysa 2000 yılında 2.500 TL olan en düşük vergi dilimi baz alınarak asgari ücret artışı kadar artış yapıldığında 2023'te ilk vergi dilimi 174.965 TL'yi bulacaktı. Böylece 2023'te 70.000 TL olarak uygulanan ilk vergi dilimi ile olması gereken arasındaki fark 105 bin TL'ye yaklaştı (Tablo 3).

İlk vergi tarife tutarının asgari ücret ve yeniden değerlendirme oranından daha az artırılması ücretlilerin daha hızlı yüksek vergi dilimine girmesine yol açıyor.

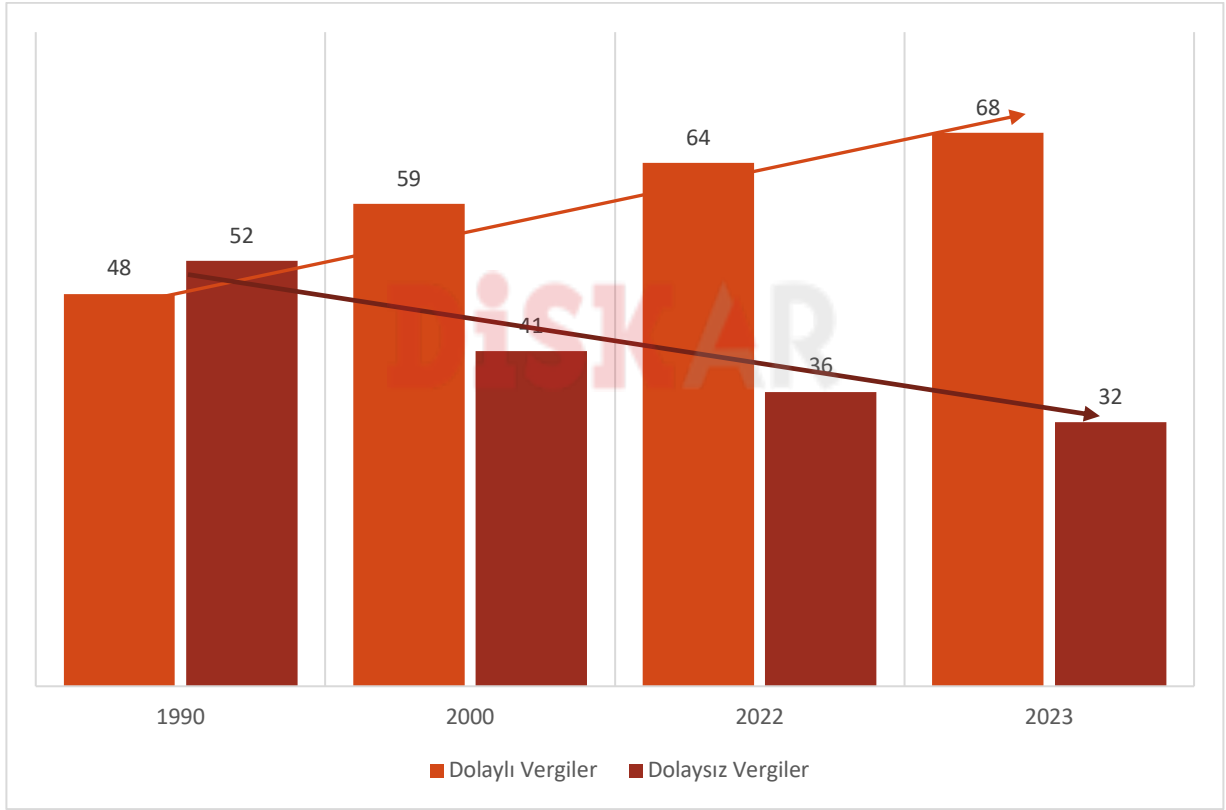
DOLAYLI VERGİ YÜKÜ ARTIYOR

İşçilerin üzerindeki bir başka vergi yükü ise dolaylı vergilerdir. Dolaylı vergilerin yüksekliği vergi yükünün tüketiciye, vatandaşa ve dar gelirliye yüklenmesi anlamı taşıyor. Katma Değer Vergisi (KDV), Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), banka ve sigorta ile gümrük vergileri dolaylı vergilerdir. Dünyada genellikle dolaylı vergiler düşük, dolaysız (doğrudan) vergiler yüksektir. Türkiye'de dünyadaki eğilimin tersi olarak doğrudan vergiler düşük dolaylı vergiler yüksektir.

Dolaylı vergiler geliri ne olursa olsun bütün yurttaşlar tarafından aynı oranda ödenmekte ve vergilerin geniş bir tüketici grubu tarafından ödenmesi anlamına gelmektedir. İşçiler bir yandan gelir vergisi tevkifatı yoluyla vergilerini daha ücretlerini almadan peşin ödemekte, öte yandan tüketim sırasında da ikinci kez vergi ödemektedir. Böylece çifte vergilendirmeye maruz kalmaktadır.

Dolaylı vergiler (tüketimden, mal ve hizmetlerden alınan vergiler) 1990'da yüzde 48 ve 2000'de yüzde 59 iken 2022'de yüzde 64'e ulaştı. 1990'da yüzde 52 ve 2000'de yüzde 41 olan dolaysız (kazanç üzerinden alınan) vergiler ise yüzde 33'e geriledi (Grafik 1). 2023 yılı bütçe tahminlerine göre ise dolaylı vergilerde ciddi bir yükseliş söz konusudur. 2022 yılında dolaylı vergilerin oranı yüzde 64 iken 2023 bütçe tahminine göre dolaylı vergilerin oranı yüzde 68'dir (Grafik 1). Çalışanlar bir yandan yüksek gelir vergileri öte yandan tüketim vergileri ile vergi yükü altında eziliyor.

Grafik 1: Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Tüm Vergiler İçindeki Oranı (1990-2000-2022-2023) (Yüzde)

Kaynak: SBB, Genel Bütçeli Kamu İdarelerinin 2022 Yılı Gelirleri ile 2023-2024 Dönemi Gelir Tahminleri. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/01/3a-Genel-Butceli-Kamu-Idarelerinin-2022-Yili-Gelirleri-ile-2023-2024-Donemi-Gelir-Tahminleri.pdf>1990 (Erişim: 20 Mart 2023). 2023 verisi bütçe tahminidir. 2022 ve 2023 verileri DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. 1990 ve 2002 verisi muhasebat.gov.tr'den alınmıştır.